ՀՀ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՄԱՐԶ
RA VAYOTS DZOR MARZ

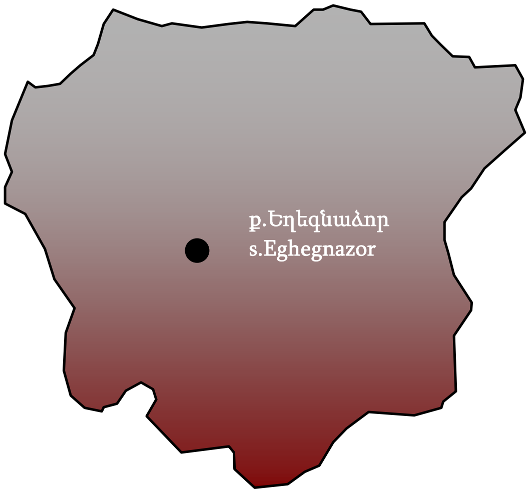

Մարզկենտրոնը՝	***Marz centre***
ք. Եղեգնաձոր	Eghegnadzor town
Տարածաշրջանները՝	***Territories***
Վայք,	Vayk,
Եղեգնաձոր	Eghegnadzor
Քաղաքները՝	***Towns***
Եղեգնաձոր,	Eghegnadzor,
Ջերմուկ,	Jermuk,
Վայք	Vayk

Տարածքը Territory	2 308 քառ. կմ sq.km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	7.8%
Քաղաքային համայնքներ Urban communities	3
Գյուղական համայնքներ Rural communities	41
Քաղաքներ/Towns	3
Գյուղեր/Villages	52
Բնակչության թվաքանակը 2011թ. տարեվերջին Population number in the end of 2011	56.1 հազ. մարդ ths. persons
այդ թվում՝ including:	
քաղաքային urban	19.4 հազ. մարդ ths. persons
գյուղական rural	36.7 հազ. մարդ ths. persons
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2011. Share of marz population size in RA population size, 2011	1.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	34.6 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր/Agricultural land	209 260 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	16 217 հա/ha

ՀՀ Վայոց ձորի մարզը գտնվում է հանրապետության հարավային հատվածում: Մարզը պետական սահմանով հարավում սահմանակից է Նախիջևանին, հյուսիսում՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզին, արևելքում՝ ՀՀ Սյունիքի մարզին և արևմուտքում՝ ՀՀ Արարատի մարզին:

ՀՀ Վայոց ձորի մարզը շրջապատված է բարձր լեռներով, ջրբաժան լեռնաշղթաներով, որոնք, յուրահատուկ բնական պատնեշներ հանդիսանալով նրա և հարևան տարածքների միջև, այն դարձնում են աշխարհագրական մի ամբողջություն:

ՀՀ Վայոց ձորի մարզն ունի կենդանական և բուսական բազմազան աշխարհ: Տարածքի 5.7%-ը կամ 13 240.1 հա կազմում են բնական անտառները:

Արտակարգ խայտաբղետ է մարզի մակերևույթը: Հրաբխային ուժերը, երկրաշարժերը, Արփա գետի և դրա վտակների ջրերն առաջացրել են տարբեր ուղղություններով ձգվող բազմաթիվ լեռնաշղթաներ՝ մեծ ու փոքր գագաթներով, խորհրդավոր ձորեր, լեռնանցքներ, սարահարթեր, գոգավորություններ, դաշտեր, մարգագետիններ և բնական բազմապիսի կերտվածքներ, որի ամենավառ օրինակն է Ջերմուկի հիասքանչ ջրվեժը (60 մ):

ՀՀ Վայոց ձորի մարզի կլիման ընդհանուր առմամբ ցամաքային է՝ ցուրտ կամ չափավոր ցուրտ ձմեռներով և շոգ կամ տաք ամառներով: Օդի առավելագույն աստիճանը հարավային շրջաններում հասնում է + 41o C-ի, իսկ բացարձակ նվազագույնը՝ -35o C-ի: Տեղումները կազմում են տարեկան 300-ից 700 մմ:

2011թ.-ին ***մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների*** տեսակարար կշիռները հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

արդյունաբերություն՝	0.8 %,
գյուղատնտեսություն՝	2.1 %,
շինարարություն՝	1.4 %,
մանրածախ առևտուր՝	0.3 %,
ծառայություններ՝	0.4 %:

Մարզի ***տնտեսության*** ընդհանուր ծավալում գերակշռողը գյուղատնտեսությունն է: Գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղվում են անասնաբուծությամբ, որի արտադրանքը կազմել է գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալի 64.5%-ը: Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալում որոշակի տեսակարար կշիռ ունեն նաև թռչնաբուծությունը, խաղողագործությունը, պտղաբուծությունը և բանջարաբուծությունը:

Արդյունաբերության ոլորտում հիմնականում զարգացած են ոչ ոգելից ըմպելիքի՝ «Ջերմուկ» հանքային ջրերի և խաղողի գինու արտադրությունները:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի): Մարզով է անցնում ՀՀ-ն Իրանի հետ կապող ավտոմայրուղին, որն էական դեր ունի մարզի տնտեսության հեռանկարային զարգացման գործում:

Մարզում ակնհայտ են ***ներքին և արտաքին զբոսաշրջության*** զարգացման մեծ հեռանկարները:

Եղեգնաձոր քաղաքը (2011թ. տարեվերջին՝ 8.2 հազ. բնակիչ) համարվում է պատմական Սյունիքի հնագույն

RA Vayots Dzor marz is situated in Southern part of the Republic. In the South borders with Nakhijevan, in the North it borders with RA Gegharkunik marz, in the East – RA Syunik marz and in the West – RA Ararat marz.

Vayots dzor is surrounded with high mountains, water-separately mountain ranges, that being original natural banks between its and neighbouring territories, turn that into a geographical single whole.

Vayots dzor marz has varied fauna and flora. Natural forests comprise 5.7% or 13 240.1 ha of territory.

Voyots dzor surface is extraordinary variegated. Volcanic forces, earthquakes, waters of Arpa river and its tributaries raised numerous mountain ranges stretching by different directions with big and small tops, mysterious canyons, mountain passes, plateaus, concavities, fields, meadows and natural varied buildings, the most bright example of which is Jermuk wonderful waterfall (60 m).

The Vayots dzor climate on the whole is continental with cold or moderate cold winters and hot or warm summers. The highest possible air temperature reaches +41^{0}C in southern districts, and the exceptional minimum temperature reaches -35^0 C. Precipitations comprise 300-700 mm.

In 2011 the share of ***economy main branches*** of RA Vayots Dzor marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised

industry	0.8 %,
agriculture	2.1 %,
construction	1.4 %,
retail trade	0.3 %,
services	0.4 %.

In total volume of marz ***economy*** the prevailing is agriculture. Peasant farms mainly deal with cattle-breading, the production of which comprised 64.5% of volume of gross agricultural product. The aviculture, winegrowing, fruit-growing and vegetable-growing have certain share in the volume of gross agriculture produce.

The production of non-alcoholic beverages (in particular, Jermuk mineral water) and wine are mainly developed in the ***industry*** field.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport and electric transports (cableway). The motor highway connecting Armenia with Iran goes through marz that plays an essential role in the perspective development of marz economy.

There is a great perspective, for ***internal and external tourism*** development in the marz.

Eghegnadzor town (8.2 ths. inhabitants in the end of 2011) is considered the one of Syunik ancient settlements and is

բնակավայրերից մեկը և գտնվում է Երևանից 123 կմ հեռավորության վրա:

Եղեգնաձոր քաղաքի տնտեսության ընդհանուր ծավալում գերակշռող ոլորտներն են ***արդյունաբերությունն ու շինարարությունը:***

Արդյունաբերության ոլորտում հիմնականում զարգացած են խաղողի գինու, էլեկտրասարքավորանքի արտադրությունները, որոշակի տեսակարար կշիռ ունեն նաև պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրությունները:

Վայք քաղաքը (2011թ. տարեվերջին՝ 6.0 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 132 կմ, մարզկենտրոնից՝ 16 կմ հեռավորության վրա:

Վայք քաղաքի տնտեսության հիմնական ճյուղն ***արդյունաբերությունն է:*** Հիմնականում զարգացած են հանքային ջրերի և ոչ ալկոհոլային խմիչքների, շինանյութերի, ձեռագործ գորգերի արտադրությունները:

Ջերմուկ քաղաքը (2011թ. տարեվերջին՝ 5.2 հազ. բնակիչ) գտնվում է 2 070 մ բարձրությամբ լավային սարավանդի վրա (հեռավորությունը Երևանից՝ 175 կմ, մարզկենտրոնից՝ 53 կմ): Ջերմուկը լայն ճանաչում ունի որպես առողջարանային քաղաք: Ճանաչված առողջարաններ են. «Ջերմուկ»-ը, «Նոր կյանք»-ը, «Գլաձոր» -ը, «Աղաջանյանի անվ. առողջարան»-ը և «Արարատ»-ը:

Քաղաքի անվանումը կապված է հանքային տաք աղբյուրների՝ ջերմուկների հետ:

Ջերմուկ քաղաքի տնտեսության առաջատար ճյուղը ոչ ոգելից ըմպելիքի, ***«Ջերմուկ» հանքային ջրի,*** արտադրությունն է:

situated in 123 km distance from Yerevan.

The main branches of economy of ***Eghegnadzor town*** are ***industry and construction***.

The most developed branches in industry are grape wine, manufacture of electrical equipments, manufacture of fabricated metal products has some particular role in industry of the marz too.

Vayk town (6.0 ths. inhabitants in the end of 2011) is situated in 132 km distance from Yerevan and 16 km distance from marz centre.

The main branch of economy of ***Vayk town*** is industry. Especially production of mineral water, alcohol-free beverages, building materials and carpet making industry are developed.

Jermuk town (5.2 ths. persons in the end of 2011) is situated on the lava plateau with the height 2 070 m (distance from Yerevan is 175 km, from marz centre – 53 km). Jermuk is widely recognised as a sanatorium town. The recognised sanatoriums are "Jermuk", "Nor kyanq", "Gladzor", "sanatorium named after Aghajanyan" and "Ararat".

The town name is related to mineral warm sources, jermuks.

The main branch of economy of ***Jermuk town*** is the production of non alcoholic beverages, ***"Jermuk" mineral water***,.

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ, 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
RESIDENT POPULATION BY AGE –SPECIFIC GROUPS, 2012 as of January 1

%

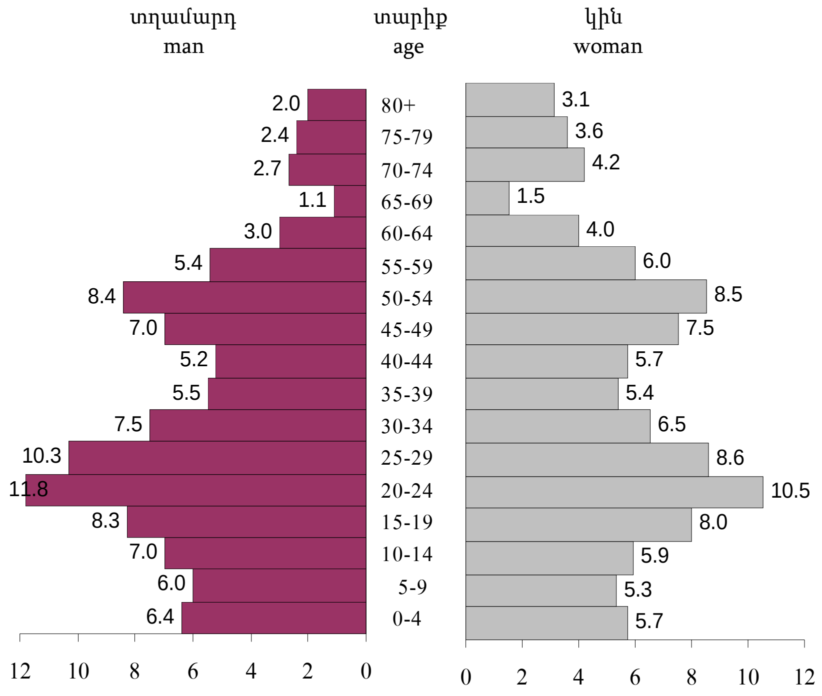

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2007	2008	2009	2010	2011	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	220	234	210	265	229	Retail trade units, total
այդ թվում`						*including*
խանութներ	130	145	120	172	161	shops
կրպակներ	59	59	59	59	46	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	1	1	1	-	-	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	29	28	29	33	21	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2007	2008	2009	2010	2011	
Պետական նախադպրոցական	17	17	17	17	17	State pre-school
Պետական հանրակրթական	51	50	51	51	51	State general educational
Ոչ պետական հանրակրթական	-	1	1	1	1	Non-state general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղար-վեստի դպրոցներ, մանկապատա-նեկան ստեղծագործական կենտրոններ	7	7	7	8	7	Music and art school youth creative (cultural) centre
Պետական նախնական մասնա-գիտական (արհեստագործական) ուսումնական[1]	-	-	1	1	1	State preliminary vocational educational[1]
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	1	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	2	2	2	1	Non-state middle vocational educational
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	-	1	1	1	1	Branch of state higher educational
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1	Non-state higher educational

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
URBAN COMMUNITIES

Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը	Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ * Population de jure number as of January 1, 2011, people*
Եղեգնաձոր	Eghegnadzor	ք. Եղեգնաձոր	t. Eghegnadzor	8 235
Վայք	Vayk	ք. Վայք	t. Vayk	5 946
Ջերմուկ	Jermuk	ք. Ջերմուկ	t. Jermuk	6 192
		ք. Կեչուտ	v. Kechut	

[1] Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:
Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
RURAL COMMUNITIES

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2012, people**
1	Ագարակաձոր	Agarakadzor		1 397
2	Ազատեկ	Azatek		496
3	Աղավնաձոր	Aghavnadzor		2 058
4	Աղնջաձոր	Aghnjadzor		470
5	Արենի	Areni	•Արենի/Areni •Ամաղու/Amaghu	1 896
6	Արին	Arin		275
7	Արտաբույնք	Artabuynk		1 128
8	Արտավան	Artavan		290
9	Արփի	Arpi		1 254
10	Բարձրունի	Bardzruni		435
11	Գետափ	Getap		2 394
12	Գլաձոր	Gladzor		2 732
13	Գնդեվազ	Gndevaz		1 003
14	Գնիշիկ	Gnishik	•Գնիշիկ / Gnishik • Մոզրով /Mozrov	207
15	Գողթանիկ	Goghtanik		218
16	Գոմք	Gomk	•Գոմք/ Gomk •Ախտա/Akhta •Կապույտ /Kapuyt	226
17	Ելփին	Elpin		1 354
18	Եղեգիս	Eghegis		512
19	Զառիթափ	Zaritap	•Զառիթափ/ Zaritap, •Հորադիս / Horadis	1 515
20	Զեդեա	Zedea		219
21	Թառաթումբ	Taratumb		553
22	Խաչիկ	Khachik		1 027
23	Խնձորուտ	Khndzorut		520
24	Կարմրաշեն	Karmrashen		290
25	Հերհեր	Herher		821
26	Հերմոն	Hermon	• Հերմոն/ Hermon •Արատես/Arates •Կալասար/ Kalasar	229
27	Հորբատեղ	Horbategh		250
28	Հորս	Hors		312
29	Մալիշկա	Malishka		5 370
30	Մարտիրոս	Martiros		664
31	Նոր Ազնաբերդ	Nor Aznaberd		168
32	Շատին	Shatin		2 052
33	Չիվա	Chiva		1 038
34	Ռինդ	Rind		1 506
35	Սալլի	Salli		260
36	Սարավան	Saravan	•Սարավան /Saravan, •ՈՒղեձոր /Ughedzor	276
37	Սերս	Sers		216

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2012, people**
38	Վարդահովիտ	Vardahovit	·Վարդահովիտ/ Vardahovit, ·Գետիկվանք/ Getikvanq, ·Սևաժայռ/Sevajayr	235
39	Վերնաշեն	Vernashen		1 318
40	Փոռ	Por		156
41	Քարագլուխ	Qaraglukh		880

ՀՀ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2011թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000 POPULATION IN RA VAYOTS DZOR MARZ, 2011

	Ընդա-մենը Total	*նրանցից՝ including:*		
		կանայք[1] women[1]	տղա-մարդիկ[1] men[1]	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	4 993	5 007	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	116	53	63	Births, person
Մահացածներ, մարդ	83	41	42	Deaths, person
Ամուսնություններ	65	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	8	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	41.3	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	145	67	78	pre-school
հանրակրթական	1 324	696	628	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոց-ներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	152	111	41	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	13	4	9	preliimary vocational
միջին մասնագիտական	46	27	19	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	41	29	12	higher
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	35 150	…	…	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	320	57	263	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	4 858	2 385	2 473	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-	of which - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-	of which - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	-	-	-	candidates of Science
ուսուցիչներ	195	146	49	teachers
բժիշկներ	20	…	…	physicians
միջին բուժանձնակազմ	55	…	…	paramedical personnel
Գործազուրկներ , մարդ	578	276	302	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 827	…	…	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	352	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	33 830	…	…	library
թատրոն	-	-	-	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	241	…	…	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	35	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	17	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	14	X	X	medium crime
ծանր	4	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	0.0	X	X	special grave crime

[1] *Ցուցանիշները հաշվարկային են:*
The indicators are accountable.